

OPINIA

**Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych
dotycząca projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie
sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu
terytorialnego w roku 2013.**

Komisja Wspólna Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych przedstawia następujące uwagi do projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2013.

W ust. 2 pkt 4 załącznika przedmiotowego rozporządzenia Komisja Wspólna proponuje korektę wagi P 12 i nadanie jej wartości 0,80, w miejsce obecnie proponowanej wartości 0,2.

Komisja Wspólna pragnie zauważyć, że projektodawca, uzasadniając wprowadzenie nowej wagi P12= 0,2, motywuje wysokość tego współczynnika wyższą, przeciętnie o 2 godziny tygodniowo, liczbą godzin w oddziałach i szkołach z nauczaniem w językach mniejszości narodowej lub etnicznej bądź w języku regionalnym oraz oddziałów i szkół, w których zajęcia prowadzone są w dwóch językach: polskim oraz języku mniejszości lub języku regionalnym (zwanym dalej „szkołami z wykładowym językiem mniejszości”), w porównaniu do oddziałów i szkół z dodatkową nauką języka mniejszości lub języka regionalnego (zwanym dalej „szkołami z dodatkowym językiem mniejszości”). Tymczasem wyższe koszty pierwszego rodzaju szkół generują także inne, niż podane w uzasadnieniu, przyczyny.

Nauczyciele szkół z wykładowym językiem mniejszości mają wyższe kwalifikacje, muszą bowiem nie tylko znać prowadzony przedmiot, ale także perfekcyjnie władać przynajmniej dwoma językami. Wyższe kwalifikacje oznaczają konieczność wypłacania takim nauczycielom wyższych pensji.

Nauczyciele muszą podnosić swoje kwalifikacje nie tylko z wykładanego przedmiotu, ale także kwalifikacje językowe. Biorąc pod uwagę, że polski system szkolnictwa wyższego nie kształci nauczycieli dla szkół z wykładowym językiem mniejszości (posiadających równocześnie kwalifikacje w danym przedmiocie i kwalifikacje językowe), obowiązek doskonalenia spoczywa na nauczycielach, a w sensie finansowym – na szkole. Zgodnie z § 2 pkt 3 omawianego projektu rozporządzenia, wyliczając koszty należy wziąć pod uwagę finansowanie zadań z zakresu kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli. Tymczasem, jak wynika z uzasadnienia, czynnik ten nie został wzięty pod uwagę.

Specyfika nauczania w szkołach z wykładowym językiem mniejszości wymaga szczególnego wsparcia ze strony doradców metodycznych. Tymczasem, pomimo wskazanego w § 2 pkt 3 projektu rozporządzenia zalecenia, aby tego typu koszty były uwzględniane przy ustalaniu części oświatowej subwencji ogólnej, z uzasadnienia wynika, że koszt ten nie został uwzględniony.

Egzamin maturalny w szkołach z wykładowym językiem mniejszości obejmuje także język ojczysty mniejszości. Zgodnie z § 2 pkt 10 omawianego projektu rozporządzenia, wyliczając koszty należy wziąć pod uwagę finansowanie wynagrodzeń nauczycieli biorących udział w przeprowadzaniu części ustnej egzaminu maturalnego. Tymczasem, jak wynika z uzasadnienia, czynnik ten również nie został wzięty pod uwagę.

Z uwagi na rozproszenie uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych szkoły z wykładowym językiem mniejszości są szkołami bezobwodowymi. Z uwagi na ich niewielką – w porównaniu ze szkołami z dodatkowym językiem mniejszości – liczbę, dowóz uczniów do tych pierwszych szkół prowadzony jest z większej odległości, a więc generuje wyższe koszty dla jednostek samorządu terytorialnego, niż w przypadku szkół z dodatkowym językiem mniejszości. Dodatkowe koszty generuje, z tych samych przyczyn, utrzymywanie internatów.

Z uwagi na politykę narodowościową prowadzoną przez władze PRL rodzice uczniów należących do mniejszości często nie władają swoim językiem ojczystym lub władają nim w stopniu niewystarczającym, by móc go przekazać dzieciom. Dla uczniów szkół z wykładowym językiem mniejszości konieczne jest w takich sytuacjach organizowanie, generujących dodatkowe koszty, zajęć dodatkowych obejmujących terminologię przedmiotu.

Z uwagi na niewielką liczbę uczniów w szkołach z wykładowym językiem mniejszości, w szkołach tych brakuje podręczników do poszczególnych przedmiotów – mimo, że zgodnie z art. 13 ust. 6 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) minister właściwy do spraw oświaty i wychowania powinien zapewnić dostęp do nich. Obowiązek dostarczenia takich podręczników (i co się z tym wiąże konieczność ponoszenia dodatkowych wydatków) oraz księgozbioru w języku ojczystym mniejszości, który również jest trudnodostępny na polskim rynku wydawniczym, spoczywa w tej sytuacji na szkole.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. Nr 214, poz. 1579, z późn. zm.) przewiduje możliwość prowadzenia dodatkowych zajęć służących zachowaniu tożsamości kulturowej i językowej uczniów. Siłą rzeczy zajęć takich, a więc i ponoszonych kosztów, jest więcej w szkołach z wykładowym niż z dodatkowym językiem mniejszości (zajęcia artystyczne, zespoły, wyjazdy związane z tradycją danej mniejszości).

W szkołach, w których istnieją odrębne ciągi zajęć prowadzonych w języku polskim oraz zajęć prowadzonych w języku mniejszości, dodatkowe wydatki generuje konieczność zgromadzenia podwójnych pomocy naukowych.

Dodatkowe koszty, których nie rekompensuje dotychczasowy system subwencjonowania, powstają wówczas, kiedy obok licznego ciągu z zajęciami w języku mniejszości, konieczne jest zorganizowanie zajęć w języku polskim. Mimo, że liczba uczniów w ciągu polskim jest niższa niż minimum, przy którym środki z subwencji byłyby wystarczające dla jego utrzymania, ciąg taki - w sposób oczywisty - musi funkcjonować. Dodatkowe koszty ponosi w tej sytuacji organ prowadzący.

Komisja Wspólna pragnie także zwrócić uwagę na argumenty merytoryczne przemawiające za ustaleniem omawianej wagi na poziomie 0,8. W uzasadnieniu do przedmiotowego projektu rozporządzenia projektodawca słusznie zauważa, że celem omawianej zmiany powinien być rozwój szkół z wykładowym językiem mniejszości. Należy zgodzić się również z tezą, że ta forma nauczania w sposób najpełniejszy realizuje założenia ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.), pozwalając uczniom na zachowanie i rozwój tożsamości narodowej, etnicznej, bądź językowej, a także art. 13 ust. 1 ustawy o systemie oświaty, który nakłada na szkoły obowiązek umożliwiania uczniom podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej. Niestety, przy współczynniku 0,2, proponowanym w projekcie, zakładanego w uzasadnieniu celu nie uda się osiągnąć. Cel ten mógłby natomiast zostać osiągnięty, gdyby współczynnik ten wynosił 0,8.

Komisja Wspólna przypomina, że propozycja wprowadzenia dodatkowej wagi, która byłaby stosowana w odniesieniu do wszystkich uczniów szkół dla mniejszości narodowych i etnicznych kształcących się w języku ojczystym lub dwujęzycznych, niezależnie od wielkości szkół, w wysokości 0,8 i przy założeniu, że waga ta nie wykluczałaby stosowania innych wag dla uczniów mniejszości narodowych i etnicznych, została sformułowana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej na konferencji podsumowującej 10 lat funkcjonowania *Strategii rozwoju oświaty mniejszości litewskiej w Polsce*, która odbyła się w dniu 24 października 2011 r. w Puńsku.

Kwestia optymalizacji systemu finansowania oświaty dla mniejszości narodowych została podniesiona w *Strategii rozwoju oświaty mniejszości ukraińskiej w Polsce*, przyjętej w dniu 28 czerwca 2011 r. Potrzebę wprowadzenia „wagi jakościowej”, preferującej szkoły z wykładowym językiem mniejszości, zgłaszali również, w trakcie spotkań poświęconych monitorowaniu realizacji *Strategii rozwoju oświaty mniejszości niemieckiej w Polsce*

przedstawiciele organizacji mniejszości niemieckiej. Także w tym środowisku, propozycja wprowadzenia „wagi jakościowej” na poziomie zaledwie 0,2 wzbudziła duże zaniepokojenie.

W ocenie Komisji Wspólnej wprowadzenie współczynnika jakościowego na poziomie 0,8 sprzyjałoby postulowanej przez Radę Europy, promocji nauczania w języku mniejszości. Stanowiłoby też zachętę dla tych szkół, które w perspektywie kilku lat byłyby w stanie wprowadzić to niewątpliwie najbardziej efektywne ze wszystkich, rozwiązanie.

W omawianym projekcie rozporządzenia Komisja Wspólna pragnie także zwrócić uwagę na kwestie dotyczące objęcia tymi samymi wagami uczniów korzystających z dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego, o których mowa w art. 94a ust. 2 i 4b ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) co uczniów mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym. W ocenie Komisji Wspólnej, objęcie dodatkowym wsparciem uczniów niebędących obywatelami polskimi lub nie znającymi języka polskiego, powinno zostać opisane odrębnymi wagami. Zgodnie z art. 35 Konstytucji RP za mniejszości narodowe i etniczne mogą być uznani wyłącznie obywatele polscy. Umieszczenie w tych samych wagach różnych kategorii uczniów, nie znajduje uzasadnienia. Jedynym elementem wspólnym obu kategorii jest proponowana wysokość wag. Jednakże, takie same wartości występują także przy wagach P13, P32, P38. Wydaje się też, że tego typu połączenie nie ma żadnego uzasadnienia merytorycznego i finansowego. Inny jest bowiem zakres nauczania, a co się z tym wiąże i kosztów, nauczania w języku ojczystym i języka ojczystego mniejszości narodowych i etnicznych, a inny nauki języka polskiego cudzoziemców. Uzupełnienie opisów wag P9, P10 i P11 o dodatkowe treści powoduje też, że stają się one mało czytelne. Biorąc pod uwagę powyższe Komisja Wspólna sugeruje usunięcie przy opisie wag P9, P10 i P11 odniesień do cudzoziemców i dodanie nowych wag (lub wagi), które obejmowałyby tę kategorię uczniów. Być może wystarczyłaby dla niej tylko jedna waga, sytuacja tej grupy nie jest bowiem tak zróżnicowana jak w przypadku mniejszości narodowych i etnicznych.

Rafał Bartek

Współprzewodniczący Komisji

Włodzimierz Karpiński

Współprzewodniczący Komisji